

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน การจัดระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียน ลักษณะข้อมูลและสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาที่โรงเรียนจัดเก็บ รวมทั้งศึกษาความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้ข้อมูลและสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

- แนวความคิดจากเอกสารต่างๆ
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากประเด็นที่กล่าวถึง ผู้วิจัยได้นำมาเสนอตามลำดับเรื่อง ดังนี้

1. การวางแผนการศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1 ความหมายและความสำคัญของการวางแผนการศึกษา
 - 1.2 แนวคิดในการวางแผนการศึกษา
 - 1.3 กระบวนการการวางแผนการศึกษา
 - 1.4 การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษา
 - 1.5 ปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนการศึกษา
2. ข้อมูลและสารนิเทศ ประกอบด้วย
 - 2.1 ความหมายของข้อมูลและสารนิเทศ
 - 2.2 คุณสมบัติของสารนิเทศ
 - 2.3 แหล่งข้อมูลและสารนิเทศ
3. ระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ประกอบด้วย
 - 3.1 ประเภทของระบบสารนิเทศ
 - 3.2 ระบบข้อมูลในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อการบริหาร

การประถมศึกษา

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

4.2 ผลงานวิจัยภายในประเทศ

ในแต่ละเรื่อง กล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหา ดังนี้

การวางแผนการศึกษา

การวางแผนการศึกษาเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการบริหารการศึกษาซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่นักการศึกษาคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ การวางแผนการศึกษาจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ความหมายของการวางแผนและความสำคัญของการวางแผน

การวางแผนนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่มีบทบาทมากสำหรับผู้บริหาร และผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนเป็นอย่างดีด้วยความสำคัญของการวางแผน ซึ่งผู้บริหารจะต้องนำมาใช้ นักการศึกษาจึงให้ความหมายของการวางแผนไว้หลายทัศนะ ดังนี้

กูลิค (Gulick and Urwick, 1936 : 13) ให้ความหมายของการวางแผนว่า คือ การวางแผนงานหรือโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ พร้อมแนวทางปฏิบัตินั้นก่อนลงมือปฏิบัติงาน

ไซมอน (Simon, 1958 : 3) กล่าวว่า การวางแผน คือ กิจกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดเรื่องที่จะปฏิบัติในอนาคต การประเมินผลในสิ่งที่กำหนดว่าจะต้องปฏิบัติ ตลอดจนวิธีการที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติ

เดล (Dale, 1978 : 766) ให้ความหมายว่า การวางแผนหมายถึง การที่องค์การได้ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้แล้ว มีการดำเนินงานให้บรรลุเป้าประสงค์ด้วยการตัดสินใจแล้วว่ที่ดีที่สุด

ธงชัย สันติวงษ์ (2528 : 2) ให้ความหมายของการวางแผนว่า หมายถึง กระบวนการในการเตรียมการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าสำหรับการทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เสถียร เหลืองอร่าม (2517 : 352) ให้ความหมายการวางแผนว่า หมายถึง กระบวนการขั้นหนึ่งในการบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงตาม วัตถุประสงค์และนโยบายที่ได้กำหนดด้วย เพราะการวางแผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิชาการและวิจารณ์เหตุผลการตัดสินใจแล้ว กำหนดวิธีการโดยถูกต้องและมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพสูง

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ (2527 : 11) ให้ความหมายการวางแผนว่า หมายถึง กระบวนการตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ว่า จะทำอะไร อย่างไร เมื่อไร และที่ไหน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุดและเป็นไปตามขั้นตอน จากความความคิดเห็นดังกล่าวสามารถให้ความหมายของการวางแผนได้ว่าเป็นกระบวนการปฏิบัติงานในอนาคตเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ผลคุ้มค่าที่สุด ส่วนความสำคัญของการวางแผน มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายทัศนะ ดังนี้

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2528 : 6) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนว่า มีความจำเป็น ดังนี้

1. เป็นระบบหรือกลไกที่ช่วยให้มีการคิดค้น หาเหตุผลในการเลือกทิศทางที่จะพัฒนาการศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินการตามทิศทางที่มุ่งหวัง
2. ช่วยค้นหาทางเลือกที่มีหลักเกณฑ์ในการพัฒนาการศึกษาที่จะก่อให้เกิดผลดีที่สุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และมีความจำกัดในเรื่องเวลา
3. ช่วยเสริมสร้างให้มีการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาในด้านต่างๆของประเทศเป็นส่วนรวม

นิพนธ์ กิनावงศ์ (2523 : 50-51) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนไว้ดังนี้

1. การวางแผนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานเพราะการวางแผนเป็นกระบวนการกำหนดเป้าประสงค์ รวบรวมข้อมูล กำหนดขั้นตอนการทำงาน วิธีการปฏิบัติ รวมทั้งการประมาณระยะเวลา แรงงานงบประมาณ และเครื่องมือที่จำเป็นในการปฏิบัติ

2. การวางแผนช่วยให้ประหยัด ทำให้เกิดการประสานกันลดการทำงานซ้ำซ้อน

3. การวางแผนทำให้สะดวกแก่การปฏิบัติงาน เพราะการวางแผนมีวัตถุประสงค์ นโยบาย และวิธีการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

4. การวางแผนทำให้รู้อุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้นได้ล่วงหน้า ทำให้แก้ปัญหาล่วงหน้าได้

5. การวางแผนเป็นเครื่องมือในการควบคุมการปฏิบัติงาน การเขียนแผนงาน มักจะกำหนดมาตรฐานของผลงานได้

สมยศ นาวิการ (2522 : 3) มีความเห็นว่า การวางแผนมีความสำคัญยิ่งเพราะ

1. ช่วยค้นหา หรือชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
2. ช่วยปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจภายในองค์การให้ดีขึ้น
3. ช่วยปรับทิศทางอนาคตขององค์การ ตลอดจนค่านิยมและวัตถุประสงค์ขององค์การให้ชัดเจน
4. ช่วยให้เห็นแต่ละบุคคลหรือองค์การ สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม
5. ช่วยเหลือผู้บริหารให้สามารถมั่นใจเกี่ยวกับปัญหาความอยู่รอดขององค์การ

การวางแผนมีความสำคัญมากเพราะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ช่วยประหยัด ลดความซ้ำซ้อนของงาน ซึ่งสามารถใช้แก้ปัญหาได้ดียิ่งยวดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องนำการวางแผนไปใช้ในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้การวางแผนการศึกษาสำเร็จตามเป้าหมาย

2. แนวคิดในการวางแผนการศึกษา

การวางแผนการศึกษามีกระบวนการเหมือนกับการวางแผนทั่ว ๆ ไป แต่เพิ่มรายละเอียดทางการศึกษามากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม แนวความคิดในการวางแผนการศึกษา แบ่งเป็น 3 วิธี คือ (เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่, 2528 : 29-30)

2.1 การวางแผนการศึกษา โดยอาศัยหลักการตอบสนองความต้องการของสังคม (Social Demand Approach) มีหลักการที่สำคัญคือ วางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2.2 การวางแผนการศึกษาโดยอาศัยหลักความต้องการกำลังคน (Manpower Requirement Approach) วางแผนโดยอาศัยความคิดที่ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือของเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้กับระบบเศรษฐกิจ

2.3 การวางแผนโดยอาศัยผลหลักการตอบแทนของการลงทุน (Rate of Return Approach) มีหลักการว่าการลงทุนใด ๆ ต้องพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับ (Cost Benefit) เน้นการศึกษาว่าควรจะลงทุนเพื่อการศึกษาในระดับใด จำนวนเท่าใดและอย่างไร

แนวความคิดในการวางแผนการศึกษาทั้ง 3 วิธี ไม่มีวิธีใดสมบูรณ์ในตัวเอง ต่างจะมีจุดอ่อนในตัวเอง แต่วิธีทั้ง 3 จะมีประโยชน์ที่ใช้เป็นแนวทางได้ ถ้านักวางแผนรู้จักนำไปประยุกต์

3. กระบวนการวางแผนการศึกษา

การวางแผนเป็นกระบวนการที่สามารถพิจารณาไว้ล่วงหน้า สำหรับการปฏิบัติงานให้หน่วยงาน การวางแผนจะต้องทำอย่างรอบคอบเพื่อให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด นักการศึกษาแต่ละคนได้แบ่งขั้นตอนกระบวนการวางแผนแตกต่างกันออกไป โดยหลักการเมื่อสรุปแล้วจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ แบ่งกระบวนการวางแผนการศึกษา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 2-7)

3.1 ขั้นก่อนการวางแผน ประกอบด้วยการจัดตั้งหน่วยงาน วางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดทำวิธีการวางแผน การจัดทำรูป โครงสร้างกลไกการบริหารการศึกษา การจัดสร้างเครื่องมือและวิธีการใน การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สถิติ

3.2 ขั้นการวางแผน ได้แก่ การวินิจฉัยวัตถุประสงค์ กำหนด นโยบาย ค่าใช้จ่าย ลำดับความสำคัญ กำหนดเป้าหมายและทดสอบความเป็นไปได้

3.3 ขั้นการจัดทำแผน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอกระบวนการ ตัดสินใจต่อผู้บริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติ และเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบใน การนำกระบวนการตัดสินใจเหล่านั้นไปใช้รวมกับการจัดทำแผนการปฏิบัติ

3.4 ขั้นการจัดทำรายละเอียดของแผน ได้แก่ การจัดทำแผนงาน และการจัดทำโครงการ รวมทั้งรายละเอียดของโครงการ

3.5 ขั้นนำแผนไปปฏิบัติ ได้แก่ การประสานงานการวางแผนเข้า กับกระบวนการจัดการงบประมาณประจำปี และแผนประจำปี กับการใช้เทคนิค และวิธีการทางด้านการบริหาร

3.6 ขั้นการประเมินผล การปรับแผนและการทำแผนใหม่ เพื่อ ค้นหาข้อบกพร่องและวินิจฉัยข้อบกพร่องนำไปเป็นพื้นฐานในการวางแผนใหม่

จากแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการวางแผนการศึกษา พอจะ สรุปขั้นตอนสำคัญๆ ได้เป็น ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติตามแผน และขั้นประเมินผล ผู้วางแผนสามารถวางแผนที่ดีได้ หากได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการวางแผน และมีข้อมูล ครบถ้วนในการวิเคราะห์การวางแผนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

4. การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษา

โครงสร้างและระบบบริหารการประถมศึกษาตามขอบเขตความ รับผิดชอบการบริหารและการจัดการประถมศึกษาของชาติ แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับ โรงเรียน รูปแบบการบริหารโดยคณะกรรมการซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบ แตกต่างกันไปออกไป ดังนี้

4.1 การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษาระดับชาติ ในระดับนี้มีคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน มีเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ นอกจากนี้ก็มีคณะกรรมการโดยตำแหน่ง กรรมการผู้แทนข้าราชการครู และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น 31 คน ความรับผิดชอบและหน้าที่ของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การกำหนดการวางแผนพัฒนาการประถมศึกษา จัดสรรงบประมาณในระดับประเทศออกสู่ระดับจังหวัด กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการประถมศึกษา ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีเกี่ยวกับการประถมศึกษา ออกระเบียบและปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 3-4)

4.2 การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษาระดับจังหวัด จะมีคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด (กปจ.) ประกอบด้วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด (1 คน) และหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เป็นรองประธาน มีหัวหน้าฝ่ายแผนพัฒนาเป็นกรรมการและเลขานุการและให้มีกรรมการอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละจังหวัด รวมทั้งสิ้นของกรรมการชุดนี้ไม่ควรเกิน 15 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 34, 7) มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบในการจัดการประถมศึกษาในจังหวัดของตน กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการประถมศึกษาในจังหวัดให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการจัดตั้งและการจัดสรรงบประมาณ เพื่อการประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บริหารและจัดการการประถมศึกษาจังหวัด และปฏิบัติตามตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมอบหมาย ฯลฯ ในโครงสร้างของแผนงานการประถมศึกษาจังหวัด แบ่งเป็น 7 แผนงาน คือ

4.2.1 แผนงานวิชาการ

4.2.2 แผนงานกิจการนักเรียน

- 4.2.3 แผนงานบุคลากร
- 4.2.4 แผนงานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และ
สิ่งอำนวยความสะดวก บริหารทางการศึกษา
- 4.2.5 แผนงานบริหารทั่วไป อุตสาหกรรมการเงิน
- 4.2.6 แผนงานความสัมพันธ์กับชุมชน
- 4.2.7 แผนงานประเภทโครงการพิเศษ

4.3 การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาในเขตอำเภอ ซึ่งจะต้องทำการประสานแผนจากกลุ่มโรงเรียนชั้นมาอีกส่วนหนึ่ง เป็นแผนที่มีเป้าหมายครอบคลุมทั่วถึงอำเภอ พัฒนาการประถมศึกษาโดยส่วนรวมของอำเภอ และให้มีส่วนที่ประสานและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการประถมศึกษาของจังหวัดในรูปโครงการ มีการประเมินผลระหว่างปีและประจำปี (ปีงบประมาณ) เพื่อจัดทำรายงานสรุปเสนอสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และรวบรวมข้อมูลไว้เป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและแผนในรอบปีต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 13-14)

4.4 การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษาในระดับกลุ่มโรงเรียน เป็นแผนพัฒนาที่มีความสำคัญเมื่อเทียบกับแผนในระดับอื่น ๆ ตามโครงสร้างระบบบริหารการประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานรับผิดชอบด้านการเรียนการสอนโดยตรงเป็นผู้วางแผน จึงเป็นที่เชื่อมั่นว่าเมื่อมีการวางแผนระดับกลุ่มโรงเรียนและปฏิบัติตาม แผนอย่างจริงจัง ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ผลที่ได้รับ คือ การพัฒนาการประถมศึกษาอันไกลนี้จะสามารถดำเนินการได้ถูกทิศทาง เน้นคุณภาพการศึกษาเป็นหลักสำคัญตรงกับปัญหาความต้องการอย่างแท้จริง ส่งผลถึงเด็กโดยตรง นับเป็นก้าวแรกของการประถมศึกษาที่เริ่มต้นการวางแผนให้เกิดประสิทธิภาพในทุกๆระดับ ในลักษณะที่วางแผนจากผู้บริหารระดับชาติ จนถึงระดับผู้ปฏิบัติการ การวางแผนระดับกลุ่มโรงเรียน เป็นการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่

มีอยู่ภายในวงเงินงบประมาณหรือทรัพยากรที่ได้รับจากการจัดสรร และมีอยู่อย่างจำกัดเป็นสิ่งสำคัญ โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นปัญหาแล้วกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และโครงการที่ดำเนินการแก้ปัญหาเป็นรายปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 14)

4.5 การวางแผนพัฒนาการศึกษาระดับโรงเรียน

โรงเรียนเป็นองค์กรบริหารระดับล่างสุด แต่เป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่งของการบริหารการศึกษาทั้งหมดเพราะเป็นหน่วยปฏิบัติ คือ นำนโยบาย หลักสูตรซึ่งหน่วยงานบริหารระดับชาติหรือจังหวัดวางไว้ไปใช้ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ การที่จะรู้วาระบบบริหารทั้งหมดมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเพียงใดระดับดีเท่าไร ย่อมดูได้ที่โรงเรียน (วิจิตร ศรีสอาน, 2513 : 37) ในการวางแผนการศึกษา นั้นต้องคำนึงถึงงานบริหารโรงเรียนทั้ง 6 งาน ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานด้านกิจการนักเรียน งานด้านบุคลากร งานด้านอาคารและสถานที่ งานด้านธุรการและการเงิน และงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการวางแผนการบริหารแต่ละงาน มีรายละเอียดใน วัตถุประสงค์ดังนี้

4.5.1 วัตถุประสงค์ของการบริหารด้านวิชาการ

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 จ : 17)

4.5.1.1 งานวิชาการเป็นภาระกิจของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารจึงต้องใช้เวลาในการบริหารให้มากกว่างานอื่นๆ

4.5.1.2 งานวิชาการของโรงเรียน ประถมศึกษา ครอบคลุมงานเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดหาสื่อการเรียน การนิเทศ รวมทั้งการวัดและประเมินผล ฯลฯ

4.5.1.3 การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.5.1.4 การกำกับติดตามและนิเทศจะช่วยให้สามารถแก้ไขปรับปรุงวิชาการได้

4.5.1.5 การสนับสนุนและส่งเสริมงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน จะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้งานวิชาการโรงเรียน

มีคุณภาพสูงขึ้น

4.5.1.6 การประเมินผลการเรียนการสอน จะช่วยให้ทราบผลการปฏิบัติงานวิชาการ อันจะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงงานด้านนี้ ได้ดียิ่งขึ้น

4.5.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานด้านกิจการนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ช : 23)

4.5.2.1 กิจการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในงานกิจการนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของกิจการการเรียนการสอน

4.5.2.2 งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขวางและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

4.5.2.3 งานกิจการนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการและเลือกดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม

4.5.2.4 กิจกรรมในงานกิจการนักเรียนเน้นกิจกรรมที่สามารถจัดเพื่อนักเรียนทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

4.5.2.5 ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการที่จะประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากรหลายฝ่าย คือ ครู ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้ร่วมมือในการจัดกิจกรรมนักเรียนให้บรรลุความสำเร็จได้

4.5.3 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานด้านบุคลากร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ช : 3)

4.5.3.1 บรรดาทรัพยากรการบริหารนั้น คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด

4.5.3.2 การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา มีขอบข่ายครอบคลุมถึงการกำหนดความต้องการบุคลากร การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การพัฒนาและดำรงรักษาบุคลากร และการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากร

4.5.3.3 การบริหารบุคลากรจะดำเนินไป

อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจ และดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

4.5.3.4 การบริหารงานบุคลากรโดยใช้ ขั้นตอนของกระบวนการบริหารจะช่วยให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ

4.5.3.5 การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานให้ เหมาะสมกับความสามารถจะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานดีขึ้น

4.5.3.6 การประเมินการปฏิบัติงานของ บุคลากรมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และการพิจารณา ความดีความชอบประจำปี ผู้บริหารจึงต้องใช้เทคนิคหลายประการในการประเมิน การปฏิบัติงานของบุคลากร

4.5.3.7 การสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนา ความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้งานการประถมศึกษา บรรลุจุดหมายได้ดีขึ้น

4.5.4 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานด้านอาคาร และสถานที่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ค : 3)

4.5.4.1 การบริการงานอาคารสถานที่มีความสำคัญในฐานะที่ให้ความสะดวกและส่งเสริมการดำเนินงานต่าง ๆ ของ โรงเรียนผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญและใช้เวลาเพื่อการบริหารงานด้านนี้ ให้เหมาะสม

4.5.4.2 งานอาคารสถานที่ ครอบคลุมถึง การจัดสร้าง การใช้ การบำรุงรักษา การควบคุมดูแลและการประเมินผล การใช้อาคารเรียน อาคารประกอบสิ่งปลูกสร้าง และบริเวณโรงเรียน

4.5.4.3 ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่หลาย ประการในการดำเนินงานอาคารสถานที่ การทราบบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติ ได้ครบถ้วน จะทำให้งานอาคารสถานที่ทำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.5.4.4 การบริหารงานตามขั้นตอนของ กระบวนการบริหาร ทำให้การบริหารงานอาคารสถานที่มีประสิทธิภาพ

4.5.4.5 ในการดำเนินงานอาคารสถานที่
ต้องอาศัย แนวคิดหลายประการมาประกอบการพิจารณา เพื่อกำหนดแนวทาง
ดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.5.5 วัตถุประสงค์การบริหารงานด้านธุรการและ
การเงินแยกเป็น 2 ประเภทคือ

4.5.5.1 วัตถุประสงค์การบริหารงาน
ด้านธุรการมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ก : 3)

ก. งานธุรการในโรงเรียน
เป็นงานที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปด้วยความราบรื่น
ข. งานสารบรรณ งานทะเบียน
และรายงานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและงานประชาสัมพันธ์ เป็นงาน
ที่ต้องยึดระเบียบแบบแผนในการดำเนินงาน

ค. ผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่และ
บทบาทในการดำเนินการให้งานธุรการของโรงเรียนถูกต้อง ดังนั้นจำเป็นต้องศึกษา
และให้ความสนใจเป็นพิเศษ

ง. การดำเนินการด้านธุรการ
ของโรงเรียนต้องใช้กระบวนการบริหารทั้ง 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน
ปัญหา และความต้องการการวางแผน การดำเนินการตามแผน และการประเมินผล

4.5.5.2 วัตถุประสงค์การบริหารด้านการเงิน
และพัสดุ มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ก : 19)

ก. งบประมาณเป็นการใช้เงิน
เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
และใช้เป็นเครื่องมือควบคุม ดูแลการดำเนินงาน

ข. งานงบประมาณ งานการเงิน
บัญชีพัสดุ เป็นงานที่จะต้องยึดระเบียบแบบแผนในการดำเนินงาน

ค. ผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่และ
บทบาทในการดำเนินการให้งานการเงินและพัสดุของโรงเรียนเป็นไปอย่างถูกต้อง

ง. การดำเนินการด้านการเงิน

และพัสดุของโรงเรียน จะใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการวางแผน ดำเนินการตามแผน ประเมินผล

4.5.6 วัตถุประสงค์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 ค : 22)

4.5.6.1 งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน เป็นงานสนับสนุนทางวิชาการ ผู้บริหารต้องใช้เวลาบริหารให้เหมาะสม คือ เฉลี่ยสัปดาห์ละ 2-4 ชั่วโมง

4.5.6.2 งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน มีขอบข่ายครอบคลุมถึงการประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน ฯลฯ

4.5.6.3 การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้มีกิจกรรม และการปฏิบัติส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน โดยดำเนินการตลอด ระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน

4.5.6.4 การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารต้องดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารและ เข้าใจแนวปฏิบัติแต่ละขั้นตอน

การวางแผนงานระดับโรงเรียนมีผลดีต่อประสิทธิภาพ ในการบริหาร คือ (ประกอบ คุณารักษ์, 2522 : 13-20)

- ก. ผู้บริหารอยู่ใกล้กับงานสะดวกต่อการตัดสินใจ
- ข. ประสิทธิภาพของงานอาจสูงขึ้น เพราะ ผู้บริหารมีโอกาสใช้เวลาและความสามารถอย่างเต็มที่
- ค. คุณภาพของการตัดสินใจดูเหมือนจะสูงขึ้น มีการลดปัญหาต่าง ๆ ลงไป
- ง. ค่าใช้จ่ายลดลง

จึงกล่าวได้ว่า การวางแผนในระดับโรงเรียน จะช่วยพัฒนางานบริหาร โรงเรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เป็นไปตามแผนงานหลัก และเป็นเครื่องมือชี้ทิศทาง ให้ผู้บริหารดำเนินงานไปในทางที่ถูกต้อง และทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง

5. ปัญหาและอุปสรรคในการวางแผน

การวางแผนเป็นงานที่ละเอียดซับซ้อน เพื่อให้การคาดการณ์ไว้ล่วงหน้ามีความผิดพลาดน้อยที่สุด ปัญหาและอุปสรรคของการวางแผนได้แก่ ปัญหาเทคนิคและวิธีการรวมทั้งข้อมูลไม่เพียงพอ ขาดความแน่นอนไม่ถูกต้องและไม่เที่ยงตรง (UNESCO, 1970 : 80) นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้เรื่องสภาพแวดล้อม ปัญหาความยากลำบากในการพยากรณ์อนาคต รวมทั้งปัญหาพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนและการนำแผนไปปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญ (บรรจบ เนียมมณี, 2521 : 15)

สมพงษ์ เกษมสิน (2523 : 99) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการวางแผนดังนี้

- (1) ขาดความรู้ทางหลักวิชาเกี่ยวกับการวางแผน
- (2) ขาดข้อมูลและข่าวสารที่ดีสำหรับนำมาใช้ในการวางแผน
- (3) ผู้วางแผนไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักวิชาเกี่ยวกับการวางแผนอย่างพอเพียง
- (4) วัตถุประสงค์และนโยบายไม่แน่นอน ทำให้ยุ่งยากแก่การวางแผน
- (5) นำผลประโยชน์ส่วนตัวมาพัวพันกับการวางแผน
- (6) ขาดปัจจัยในการวางแผน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528ข : 8) กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีการวางแผนบริหารงานน้อย และที่มีก็มักจะไม่ค่อยปฏิบัติตามแผนมากนัก ทำให้การบริหารไม่มีกรอบแนวทางที่แน่นอน เป็นเพียงการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความสามารถ และไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนก็ได้

จากที่กล่าวมาการวางแผนการศึกษาในระดับโรงเรียนมีปัญหาอุปสรรคในด้านข้อมูลและสารนิเทศ ความรู้ความสามารถของผู้วางแผน และปัจจัยต่าง ๆ ในการวางแผนเพื่อให้การวางแผนมีประสิทธิภาพและให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

ข้อมูลและสารนิเทศ

1. ความหมายของข้อมูลและสารนิเทศ

ในการวางแผนการศึกษา ผู้บริหารต้องมีข้อมูลและสารนิเทศที่ใช้ในการวางแผนเพราะจะวางแผนโดยไม่ใช่ข้อมูลและสารนิเทศเช่นนั้นไม่ได้ ข้อมูลและสารนิเทศจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้ถูกต้อง มีความผิดพลาดน้อย ผู้บริหารจึงต้องรู้และเข้าใจเรื่องข้อมูลและสารนิเทศ ด้วยความสำคัญดังกล่าว จึงมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายข้อมูลและสารนิเทศไว้หลายทัศนะ ดังนี้

โอบเริน (O'Brien, 1970 : 3) ให้ความหมายคำว่าข้อมูล (Data) และสารนิเทศ (Information) ว่า สารนิเทศมีความแตกต่างจากข้อมูลในลักษณะที่ข้อมูลเป็นสารนิเทศดิบ (Raw information) หรือเป็นข้อเท็จจริง (Fact) ส่วนสารนิเทศเกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงและจัดระเบียบให้เป็นความรู้หรือข่าวกรอง

เมอร์ดิคและรอส (Murdick and Ross, 1978 : 12) กล่าวว่า ข้อมูลคือข้อเท็จจริง (Fact) หรือตัวเลข (Figure) ซึ่งไม่นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจโดยตรง ข้อมูลจะอยู่ในรูปของการจัดบันทึกประวัติความเป็นมา โดยยังไม่ได้นำมาประมวลผล เพื่อใช้ในการตัดสินใจทันที ส่วนสารนิเทศเป็นข้อมูลซึ่งผ่านการเลือกสรรแล้วโดยการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือช่วยในการวินิจฉัยสิ่งการได้ทันที ความคิดของเขาจึงสอดคล้องกับของ ฮิกกินส์ (Higgins, 1976 : 2) เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างข้อมูลและสารนิเทศว่า สารนิเทศ คือ ผลจากการประมวลผลข้อมูลไปใช้ประโยชน์

ณรงค์ บุญมี (2525 : 11) มีความเห็นตรงกันกับ ถกล นีรันตร์-ดิโรจน์ (2525 : 1-2) ว่า ข้อมูล หมายถึง จำนวน ตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัวเองไม่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจได้ ส่วนสารนิเทศ หมายถึง ข้อมูลหรือความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ

อำนาจ จันทวานิช และเจษฎ์ อานรรพมงคล (2524 : 1) ให้ความหมายของสารนิเทศว่า หมายถึง ข้อมูลที่มีความหมายผ่านกระบวนการวิเคราะห์หรือจัดกระทำมาแล้ว เพื่อตอบคำถามหรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 8) ให้ความหมายสารนิเทศว่า หมายถึง ความรู้ เรื่องราว ข้อมูลและข่าวสารซึ่งมีการบันทึกและจัดการตามหลักวิชา เพื่อเผยแพร่และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทั้งในส่วนบุคคลและสังคม

ที่กล่าวมาข้อมูล หมายถึง จำนวนตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายในตัวเอง แต่ยังไม่ผ่านกระบวนการประมวลผลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ส่วนสารนิเทศ หมายถึง ข้อมูลที่มีความหมายที่ผ่านการประมวลผล และสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ ฉะนั้นการวางแผนการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ต้องมีการจัดระบบสารนิเทศ เพื่อให้มีข้อมูลและสารนิเทศเป็นระบบเพื่อสะดวกในการเรียกใช้

2. คุณสมบัติของสารนิเทศ

คุณสมบัติของสารนิเทศที่ดีที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึง ควรมีลักษณะดังนี้ (พานรัตน์ รัตยาภาส, 2529 : 7)

2.1 ทันต่อเวลา คือ ต้องไม่ช้าจนไม่สามารถจะบอกถึงสถานการณ์หรือแนวโน้มการเกิดเหตุการณ์ใดหรือเหตุการณ์หนึ่ง

2.2 ตรงต่อความต้องการ สารนิเทศที่ดีต้องมีคุณสมบัติในการสื่อความหมาย ความรู้ความเข้าใจให้เกิดการปฏิบัติให้ถูกต้อง

2.3 ถูกต้องแสดงถึงคุณค่าและประโยชน์ของสารนิเทศ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญมาก การที่ข้อมูลขาดความถูกต้องจะใช้ประโยชน์ไม่ได้เลย ทำให้การตัดสินใจผิดพลาด

2.4 มีความรู้ เป็นสารนิเทศที่สามารถบอกผู้ใช้ได้ตามต้องการ และสามารถประยุกต์ในการพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาได้

3. แหล่งข้อมูลและสารนิเทศ

ข้อมูลและสารนิเทศที่ใช้ในหน่วยงานทุกหน่วยงาน ย่อมมีที่มาของแหล่งข้อมูล ในระดับโรงเรียนก็เช่นกัน ได้มีการแบ่งแหล่งข้อมูลและสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ออกเป็น 2 แหล่ง คือ (ภาณุรัตน์ รัตยาภาส, 2529 : 7-9)

3.1 แหล่งข้อมูลภายในระบบการศึกษา (Internal sources) แหล่งข้อมูลนี้จะให้ข้อเท็จจริงต่างๆของระบบการศึกษา (Education System) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญในระบบ ได้แก่

3.1.1 ปัจจัย เป็นทรัพยากรหรือสิ่งจำเป็นเพื่อนำเข้าสู่ระบบและก่อให้เกิดการทำงานหรือกระบวนการ เช่น ครู นักเรียน อุปกรณ์การเรียน งบประมาณ

3.1.2 กระบวนการ เป็นส่วนหนึ่งที่แปรสภาพปัจจัยให้ผลิตหรือผลลัพธ์ที่ต้องการ หรือเป็นการดำเนินงานทางการศึกษา ได้แก่ โครงสร้างและระบบบริหาร

3.1.3 ผลผลิต คือ สิ่งที่ต้องการได้จากระบบ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของระบบ เช่น จำนวนผู้สำเร็จ คุณภาพของผู้สำเร็จ ประสิทธิภาพการสอน การมีงานทำ

แหล่งข้อมูลภายในระบบการศึกษา มีรายการข้อมูลทางการศึกษาที่สำคัญ 5 ประการ คือ นักเรียนหรือนักศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก แผนการเรียน และโปรแกรมทางการศึกษา

3.2 แหล่งข้อมูลภายนอกระบบการศึกษา (External sources) หมายถึง แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางการศึกษา และมีผลกระทบต่อปัจจัย กระบวนการและผลผลิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบย่อยของระบบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางนิเวศน์วิทยา ประชากร เศรษฐกิจ สังคม ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

3.2.1 ข้อมูลด้านประชากร หมายถึง ข้อมูลด้านประชากรทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ ข้อมูลพื้นฐานขั้นต้นประกอบด้วยข้อมูลแสดงความต้องการทางการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องเตรียมการหรือวางแผน

3.2.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลเศรษฐกิจที่ใช้ภาพรวมระดับประเทศ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ งบประมาณทางการศึกษาของงบประมาณทั้งหมด สำหรับในระดับจังหวัด ใช้ ข้อมูลรายได้ของจังหวัดหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในจังหวัด

3.2.3 ข้อมูลด้านสังคมและสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของเขตจังหวัด แสดงเป็นแผนที่ สถานที่ตั้งการศึกษา ฯลฯ

3.2.4 ข้อมูลความต้องการกำลังคนและการมีงานทำ ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญมากสำหรับการวางแผนการศึกษาในแต่ละจังหวัด การเก็บข้อมูล อาจทำได้ด้วยความลำบากแต่ก็มีประโยชน์มาก ข้อมูลประเภทนี้อาจจำแนกตามหมวดหมู่ระดับอาชีพ ได้แก่ ระดับวิชาชีพชั้นสูง ระดับบริหารหรือจัดการ ระดับวิชาชีพ เทคนิค ฯลฯ

ข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการศึกษา ส่วนใหญ่ได้มาจาก 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลที่ได้จากภายในหน่วยงาน และแหล่งข้อมูลภายนอกหน่วยงาน

ระบบสารนิเทศ

การวางแผนการศึกษาผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ข้อมูลและสารนิเทศเพื่อใช้ในการวางแผน ดังนั้นโรงเรียนทุกโรงเรียนจึงต้องจัดระบบสารนิเทศเพื่อให้สะดวกในการใช้ มีนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่า "ระบบสารนิเทศ" ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

ถกล นิรันดร์ดิโรจน์ (2525 : 2) ให้ความหมายว่า ระบบสารนิเทศ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการประมวลผล การวิเคราะห์ให้เป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารหรือการจัดการ

วิจิตร ศรีสอาน (2529 : 1) ให้ความหมายระบบสารนิเทศว่า หมายถึง ระบบข่าวสารเพื่อการจัดการ รวมทั้งการบริหารและการวางแผน การศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 45) ให้ความหมายระบบสารนิเทศว่า คือ ระบบการผลิตสารนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย บุคคล เครื่องมือ ความคิดและกิจกรรมต่างๆ ที่รวมกันเพื่อรวบรวมข้อมูลและ จัดกระทำให้เป็นสารนิเทศเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานและประกอบการวินิจฉัย และสั่งการตามความต้องการของผู้บริหาร

ข้อมูลและสารนิเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญในการวางแผนการศึกษา โรงเรียนจึงต้องจัดระบบสารนิเทศที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการวางแผน การศึกษา ซึ่งผู้จัดระบบและผู้ใช้ระบบสารนิเทศต้องมีความรู้เกี่ยวข้องกับการจัด ระบบสารนิเทศ ดังนี้

1. ประเภทของระบบสารนิเทศ

การจัดระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ต้องคำนึงถึง สภาพของหน่วยงานและความพร้อมหลาย ๆ ด้าน เพื่อตัดสินใจว่าควรเลือก การจัดระบบสารนิเทศระบบใดที่จะเหมาะสมกับสภาพของหน่วยงานนั้น การจัด ระบบสารนิเทศอาจแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ดังนี้ (อ่ำรุ่ง จันทวานิช และ เจษฎ์ อรรถมงคล, 2524 : 5-6)

1.1 Pencil and Paper System งานสารนิเทศระบบนี้ ใช้กระบวนการที่ทำด้วยมือ (Manual Process) ทั้งสิ้น ตั้งแต่การเก็บสะสม ข้อมูล การประมวลผล และการเรียกใช้ข้อมูล

1.2 Batch Computer System งานสารนิเทศระบบนี้ เก็บสะสมข้อมูลไว้ในสื่อนำเข้า (Input Medium) บางประการและประมวลผล ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

1.3 Interactive System งานสารนิเทศระบบนี้อาศัย เครื่องรับ-ส่งข้อมูลระยะไกล (Interactive Terminal) เป็นสื่อกลางการ โต้ตอบระหว่างผู้ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์โดยตรง ข้อมูลทั้งหลายจะเก็บเอาไว้ ในฐานข้อมูล

1.4 Reactive System งานสารนิเทศระบบนี้อาศัยระบบการทำงานคล้าย Interactive System คือ สามารถติดต่อโต้ตอบระหว่างผู้ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์โดยตรง แต่มีคุณสมบัติที่เสริมขึ้นมาบางประการ คือ เป็นลักษณะที่ไวต่อความต้องการขององค์การหรือหน่วยงาน สามารถระบสภาพที่เป็นปัญหาและแนวทางการตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งเป็นจุดเด่นในภาวะที่จำเป็นต้องการปฏิบัติและการตัดสินใจ

2. ระบบข้อมูลและสารนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษา

ระบบข้อมูลและสารนิเทศของโรงเรียนประถมศึกษาที่แบ่งตามโครงการหลักมี 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารและสถานที่ งานธุรการและการเงิน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 12) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 งานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษาเพราะวิชาการช่วยเสริมสร้างหรือพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความคิดแก่ผู้เรียนเพื่อเป็นขั้นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ หน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย การใช้หลักสูตร เป็นผู้ให้กาารนิเทศ รู้จักเลือกและแสวงหาวัสดุอุปกรณ์และแนะนำให้ครูใช้ตามกำลังความสามารถ ให้ครูรู้จักเลือกและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดห้องสมุดให้ครูและนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม และส่งเสริมให้ครูรู้จักวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน (นพพงศ์ บุญจิตราดุลย์, 2522 : 22) การบริหาร งานด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนจะดีขึ้นขึ้นอยู่กับ การวางแผนการศึกษา ฉะนั้นโรงเรียนต้องมีระบบข้อมูลในงานด้านวิชาการขึ้น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แยกเป็นรายชั้น
รายกลุ่มประสพการณ์ และรายวิชา

2.1.2 ระดับสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ตามหลักสูตร

- 7-14 ปี
- ระดับชั้นเรียน
- 2.1.3 ยอดจำนวนประชากรทางการศึกษา ที่มีอายุ
 - 2.1.4 ยอดรวมแสดงผลการสอบรายปี จำแนกตาม
 - 2.1.5 สถิติการมาเรียนของนักเรียน
 - 2.1.6 จำนวนและอัตราการเข้าชั้นของนักเรียน
 - 2.1.7 จำนวน ประเภทของสื่อที่ใช้ในห้องสมุด
 - 2.1.8 สื่อการสอน
 - 2.1.9 ลักษณะการสอนงานเลือก
 - 2.1.10 ลักษณะและประเภทการสอนซ่อมเสริม
 - 2.1.11 ลักษณะและประเภทของการนิเทศภายใน
 - 2.1.12 โครงการประเภทต่างๆที่ส่งเสริมทางวิชาการ
 - 2.1.13 โครงการและนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆที่นำมาใช้ในโรงเรียน

2.2 งานด้านกิจการนักเรียน หมายถึง การบริหารและการนิเทศ บรรดากิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน ในห้องเรียน ได้แก่ การสำรวจนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์กำหนดหรือสามะโนนักเรียน การรับเข้าเรียน การลงทะเบียนเรียน การแบ่งกลุ่ม การแบ่งชั้นกิจกรรมเสริม หลักสูตรทั้งหลายที่นักเรียนจัดทำ ตลอดจนบริการเพื่อสวัสดิการที่โรงเรียนจัด ให้แก่นักเรียน (ภิญโญ สาธร, 2523 : 388)

กล่าวได้ว่างานด้านกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้อง กับนักเรียน นอกเหนือไปจากการสอนในชั้นเรียน นับเป็นงานที่สำคัญที่โรงเรียน จะต้องปฏิบัติ ดังนั้นโรงเรียนประถมศึกษาจึงต้องมีระบบข้อมูลด้านกิจการนักเรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 ก : 40)

- 2.2.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับเชตบริการ (รวมทั้งระยะทาง จากบ้านถึงโรงเรียน)
- 2.2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสามะโนนักเรียน

- 2.2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการนักเรียนที่ขาดแคลน
แบบเรียน เสื้อผ้า เครื่องเขียน อาหารและอื่น ๆ
- 2.2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับบริการด้านสุขภาพอนามัย
- 2.2.5 ข้อมูลเกี่ยวกับบริการด้านแนะแนว
- 2.2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 2.2.7 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนการศึกษา
- 2.2.8 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเสริมความเสมอภาคในโอกาส
ทางการศึกษา

2.3 งานด้านบุคลากร หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลใน
องค์การตั้งแต่แรกเข้าทำงานจนกระทั่งพ้นจากงาน (สุธีระ ทานตวิษ, 2525 : 34) งานบุคลากรเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งเพราะผู้บริหารโรงเรียนต้อง
จัดงานต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบุคลากร เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมาก
ที่สุดในโรงเรียน จึงต้องจัดข้อมูลด้านบุคลากรขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 ก : 40)

- 2.3.1 ชื่อ-สกุล และวัน เดือน ปีเกิดของบุคลากร
- 2.3.2 สถานที่ศึกษาและระยะเวลาที่ศึกษา
- 2.3.3 วันบรรจุและวันเริ่มปฏิบัติราชการ
- 2.3.4 วิชาเอกและระดับวุฒิทางการศึกษา
- 2.3.5 ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงโรงเรียน
- 2.3.6 การศึกษาและประสบการณ์พิเศษ
- 2.3.7 ที่อยู่ปัจจุบันและภูมิลำเนา
- 2.3.8 อายุราชการ
- 2.3.9 ระดับขั้นเงินเดือน เงินเดือนขั้นสุดท้าย และ
เงินเพิ่มพิเศษ
- 2.3.10 เครื่องราชอิสริยาภรณ์
- 2.3.11 ความดีความชอบ
- 2.3.12 ประวัติการลงโทษ

2.4 งานด้านอาคารและสถานที่ ถือเป็นงานที่ช่วยสนับสนุน หรือช่วยส่งผลให้งานด้านการเรียนการสอนของครูและนักเรียนดำเนินไปด้วยดี ให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน

ระบบข้อมูลของโรงเรียนด้านอาคารและสถานที่ มีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 ก : 41)

2.4.1 จำนวนอาคารเรียน จำนวนแบบ อายุ ขนาด วัสดุก่อสร้าง แหล่งเงินที่ใช้ในการก่อสร้าง

2.4.2 ครูภัณฑ์โรงเรียน

2.4.3 จำนวนห้องเรียน

2.4.4 พื้นที่โรงเรียนและพื้นที่ใช้ประโยชน์

2.4.5 พื้นที่อาคาร

2.4.6 สภาพพื้นที่

2.4.7 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

2.4.8 พื้นที่ต่อนักเรียน

2.4.9 อาคารประเภทอื่นๆ

2.4.10 ลักษณะข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณูปโภค

2.4.12 ระยะห่างระหว่างแหล่งเสื่อมโทรมประเภทต่างๆ

กับโรงเรียน

2.5 งานธุรการและการเงิน งานธุรการเป็นงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับงานสารบรรณ คือ การติดต่อทางจดหมายหรือการสื่อสารอย่างอื่น และงานที่เกี่ยวกับการเงิน คือ การขึ้นและเบิกจ่ายเงิน การทำบัญชี การจัดซื้อ การควบคุม การตรวจสอบ การจัดทำงบประมาณ การควบคุมวัสดุและครุภัณฑ์ งานประชาสัมพันธ์เหล่านี้เป็นต้น (พนัส หันนาคินทร์, 2524 : 282)

งานด้านธุรการและการเงินเป็นงานที่สำคัญที่โรงเรียนจะต้องมีการบริหารและวางแผนให้รัดกุม เพราะการปฏิบัติงานทุกอย่างในโรงเรียน ต้องอาศัยการติดต่อสื่อสาร และต้องใช้งบประมาณในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นโรงเรียนต้องมีระบบข้อมูลของโรงเรียนทางด้านธุรการและการเงินขึ้น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 ก : 41)

2.5.1 ยอดเงินงบประมาณที่ได้รับจากส่วนกลาง

- 2.5.2 เงินนอกงบประมาณ (จำนวนและแหล่งเงิน)
- 2.5.3 ทรัพย์สินของโรงเรียน
- 2.5.4 จำนวนหนังสือเข้า-ออก และหนังสือรับ - ส่ง
- 2.5.5 งานบัญชีประเภทต่างๆ
- 2.5.6 แบบฟอร์มเกี่ยวกับเงินที่ใช้จำแนกตามประเภท
- 2.5.7 เงินสวัสดิการจำแนกตามประเภท
- 2.5.8 วัสดุอุปกรณ์และแหล่งบริจาค จำนวน วัสดุและอุปกรณ์

2.6 งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน โดยร่วมมือกันสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน เช่น การพัฒนา การบริการด้านอาคารและสถานที่ การเผยแพร่ความรู้ ฯลฯ

ด้วยความสำคัญของโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งไม่สามารถแยกจากกันได้ โรงเรียนจึงต้องมีระบบจัดข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนขึ้นดังนี้

- 2.6.1 รายละเอียดของโครงการที่โรงเรียนร่วมกับ
กรรมการศึกษา
- 2.6.2 โครงการที่โรงเรียนส่งบุคลากรไปร่วมให้การสนับสนุนทรัพยากรในชุมชน
- 2.6.3 โครงการที่โรงเรียนจัดให้บริการ
- 2.6.4 โครงการศึกษาเผยแพร่ความรู้ จัดนิทรรศการ
แสดงผลงาน
- 2.6.5 โครงการส่งเสริมวัฒนธรรม
- 2.6.6 โครงการวันสำคัญต่างๆ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศและภายในประเทศ

1. ผลงานวิจัยต่างประเทศ

คาร์ลอน (Carlon, 1973 : 6288-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ผล
ในเป้าหมายของแผนในโรงเรียนประถมศึกษาในมลรัฐวิสคอนซิน ในช่วง 1960-

1970 พบว่า เป้าหมายของแผนงานในช่วงดังกล่าว มีอุปสรรคสำคัญพอจะสรุปได้ 3 ประการ คือ ขาดการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ ขาดเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก และขาดบุคลากรที่ได้รับการฝึกฝนด้านการวางแผน

จาคอบเซน (Jacobsen, 1979 : 5232-A) ได้ศึกษากระบวนการวางแผนระยะยาวซึ่งกระทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนประถมศึกษา รัฐอินลินนอยส์ โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติการวางแผนกับความรู้ ความเข้าใจในเทคนิคการวางแผนกับอายุ การศึกษาและประสบการณ์ ขนาดของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รวมทั้งความมั่นคงในงาน ผลการวิจัยพบว่า

(1) ศึกษาศึกษาในชุมชนใหญ่ และศึกษาศึกษาที่มีวุฒิปริญญาเอก มีความรู้ในเทคนิคการวางแผนระยะยาว แผนปฏิบัติการสามารถกำหนดสิ่งที่คาดว่าจะได้ในการวางแผนระยะยาวได้มากกว่าศึกษาศึกษาในชุมชนขนาดกลาง ขนาดเล็ก และศึกษาศึกษาที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(2) ศึกษาศึกษาในชุมชนที่มีการบรรจุครูเพิ่ม มีความรู้ด้านเทคนิคการวางแผนระยะยาวสูงกว่าศึกษาศึกษาในชุมชนที่มีการบรรจุครูน้อยลงหรือคงที่

(3) อายุและประสบการณ์ในการทำงานไม่ส่งผลต่อความรู้ การปฏิบัติและการกำหนดสิ่งที่คาดว่าจะได้ในการวางแผนระยะยาว

(4) ไม่มีนัยสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่มีการบรรจุครูคงที่กับการวางแผนการปฏิบัติการตามแผน และการกำหนดสิ่งที่คาดว่าจะได้ในการวางแผนระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เจนดา (Genda, 1978 : 6426-A) ได้ศึกษาความแตกต่าง ความรู้สึกของบุคลากรที่ให้คำปรึกษา ระดับโรงเรียนในมลรัฐโคโรลาโดว่า มีความเกี่ยวข้องกับการวางแผนและการยอมรับในการตัดสินใจทางการบริหาร ผลการวิจัยพบว่า

(1) คณะผู้ให้คำปรึกษา มีความเชื่อมั่นว่าเขามีบทบาทอย่างสูงในการวางแผนหลักสูตรและการสอน

(2) คณะผู้ให้คำปรึกษา ไม่มีความเชื่อว่าเขามีบทบาทอย่างสูงในการวางแผนงบประมาณ อาคารสถานที่ นโยบายการบริหารงานบุคคล นโยบายบริหารงานทั่วไป และบริหารบุคลากรนักเรียน

คาร์ดินาล (Cardinale, 1982 : 3820-A) ได้ศึกษารูปแบบการจัดระบบข้อมูลทั่วไปกับการนำมาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนรัฐบาล มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาระบบข้อมูล ในการจัดการด้านบุคลากรและการเงินให้เหมาะสมกับทุกๆโรงเรียน ในเมืองคอมมอนเวลท์ ในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ พบว่า มากกว่า 90 % ของเขตที่ทำการศึกษานี้ ใช้คอมพิวเตอร์อำนวยความสะดวก ทางด้านการบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ มีแนวโน้มว่าจะจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพสูง มาใช้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน รายงานการเงินและการวางแผนด้านการเงิน

ซิบิกซ์ (Cibix, 1982 : 470-A) ศึกษาความต้องการข้อมูลต่าง ๆ ของนักศึกษาชั้นปีสุดท้ายของโรงเรียนในอริโซนา พบว่า ข้อมูลที่นักศึกษาต้องการ คือ คุณลักษณะของโปรแกรมที่ใช้ประโยชน์ ค่าใช้จ่าย ทางเลือกในการประกอบอาชีพ การหางานที่ตรงกับการเรียนในแต่ละสาขา การช่วยเหลือด้านเงินเงินทุน และอาจารย์ที่สอนพร้อมที่จะช่วยเหลือนักศึกษา ในการศึกษากลุ่ม พบว่า ความต้องการของข้อมูลจะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของจริยธรรม ขนาดของโรงเรียนและทางเลือกสาขาการเรียน

เคอร์ริด (Currid, 1984 : 28-A) ได้ศึกษาการวางแผนในรัฐเวอร์จิเนียตะวันตก โดยศึกษาประชากรที่อาศัยอยู่ในท้องที่ต่างๆที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน จะมีอิทธิพลต่อการวางแผนการศึกษาอย่างไรหรือไม่ โดยใช้แบบทดสอบกับผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอุตสาหกรรม ในเขตที่อยู่อาศัยของคนมั่งคั่ง และในเขตที่อยู่อาศัยของคนหลายเชื้อชาติ และในเขตชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อการวางแผนค่า การวางแผนที่ดีขึ้น อยู่กับความสามารถของผู้บริหารมากกว่า

จากผลงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาเรื่องระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง มีแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นตัวแปรใน

การวิจัยครั้งนี้ เช่น อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ในการวางแผนการศึกษา คือ การขาดการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล ขาดเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก และขาดบุคลากรที่ได้รับการฝึกฝนในการวางแผน (Carlson, 1973 : 6288-A) นอกจากนี้ขนาดของชุมชน ภูมิทางการศึกษา อายุ และประสบการณ์ในการทำงานของผู้บริหารมีผลต่อประสิทธิภาพของการวางแผนการศึกษาระยะยาวเป็นอย่างยิ่ง (Jacobsen, 1979 : 5232-A) รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนหรือคณะที่ปรึกษาในการวางแผนงานด้านต่างๆในระดับประถมศึกษา (Genda, 1978 : 6426-A) ส่วนเรื่องเกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศ ได้มีผู้ศึกษารูปแบบการจัดระบบข้อมูลทั่วไปกับการนำประยุกต์ใช้กับโรงเรียนรัฐบาลชี้ให้เห็นว่า เขตที่ทำการศึกษามีการใช้คอมพิวเตอร์อำนวยความสะดวกในด้านบริหารโรงเรียนเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 90 และนำไปใช้กับการบริหารโรงเรียนและวางแผนด้านการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง (Cardinal, 1982 : 3820-A) ส่วนในด้านคุณลักษณะของโปรแกรมที่ใช้ประโยชน์ ค่าใช้จ่าย ทางเลือกในการประกอบอาชีพ การหางานที่ตรงกับการเรียนในแต่ละสาขา การช่วยเหลือด้านเงินทุน เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนด้านการจัดหลักสูตรและการให้ความช่วยเหลือนักเรียน (Cibix, 1982 : 470-A) ส่วนการศึกษาประชากรในท้องที่ ที่ตั้งของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อการวางแผนน้อยมาก (Currid, 1984 : 28-A)

ผลงานวิจัยในต่างประเทศที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นข้อค้นพบที่นักวิชาการสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ หรือใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาในประเทศไทย แม้ว่าข้อค้นพบบางส่วนอาจจะไม่ตรงจุดเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งนโยบายทางการศึกษาของต่างประเทศมีความแตกต่างกัน แต่ผลงานวิจัยเหล่านี้สามารถให้แนวคิดหรืออาจนำมาประยุกต์ใช้กับการวางแผนการศึกษาของประเทศไทยได้บ้าง

2. ผลงานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษายังมีน้อย แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำตัวแปร

ต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องเอาผลงานวิจัยในประเทศไทยระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นลักษณะองค์การที่ให้การศึกษากับนักเรียนในระดับโรงเรียนเหมือนกัน ฉะนั้นลักษณะการวางแผนและการจัดระบบสารนิเทศของโรงเรียน จึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ได้มีผู้ดำเนินงานวิจัยของหน่วยงานในระดับอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งพอจะนำมากล่าวสรุปได้ดังนี้

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2527) ศึกษาเรื่องการวางแผนงานของผู้บริหารโรงเรียนในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก ผลงานวิจัย พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนะต่อการวางแผนทั้ง 5 ชั้น อยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนครูมีทัศนะต่อการวางแผน ชั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผน และชั้นกำหนดสภาพปัจจุบันของงานอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนชั้นอื่นๆ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2. ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีทัศนะต่อการวางแผนทั้ง 5 ชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ผู้บริหารโรงเรียนจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ประสิทธิภาพในการทำงานและวุฒิ มีทัศนะต่อการวางแผนทั้ง 5 ชั้น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ผลการศึกษายัง พบว่า การวางแผนของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ ดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ ขาดความสามารถในการวางแผน ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ ตามแผน ขาดแคลนงบประมาณ และขาดข้อมูลสถิติที่ถูกต้องเพื่อใช้ในการวางแผน

วิพล นาคพันธ์ (2527) ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา โดยมีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษา ปัญหาอุปสรรคในการวางแผนการศึกษา ตลอดจนความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนที่มีต่อการวางแผนการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา ได้ดำเนินการในการวางแผน และบริหารแผนตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ในคู่มือการบริหารกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา

ปัญหาอุปสรรคในการวางแผนและบริหารกลุ่มโรงเรียน มีปัญหาบุคลากร
งบประมาณ การจัดการและปัญหาอื่นๆ ในระดับปานกลางไปจนถึงระดับมาก

ศักดิ์ชัย ปัญหา (2528) ศึกษาเรื่องกระบวนการวางแผนปฏิบัติ
การโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ
เทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ต่อกระบวนการวางแผน
ปฏิบัติการศึกษา พบว่าข้าราชการครูโดยส่วนรวมและโดย
การจำแนกตามตำแหน่ง วุฒิ ประสบการณ์และขนาดของโรงเรียนมีความคิดเห็น
ว่าโรงเรียนดำเนินการตามกระบวนการวางแผนปฏิบัติการโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน
ในระดับปานกลาง ผู้บริหารโรงเรียนกับครูสอนมีความคิดเห็นว่าการวางแผน
ปฏิบัติการศึกษาโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.01 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีระดับความคิดเห็นสูงกว่าครูสอน ส่วนข้าราชการครู
ซึ่งมีวุฒิ ประสบการณ์ และการปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็น
ต่อกระบวนการวางแผนปฏิบัติการโรงเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เจลีชว ตีฮัน (2530) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการ
ปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนศึกษากับประเมินคุณภาพนักเรียนชั้น
ป.6 ปีการศึกษา 2528 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง ผลการวิจัย
พบว่า การปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก
เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การปฏิบัติงานวิชาการด้านการจัดและประเมินผล
การศึกษา อยู่ระดับมากและมากกว่าทุกด้าน รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการ
เรียน การสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารหลักสูตรและด้านกรณีเหตุ
การศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โดยการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาน้อย
กว่าทุกด้าน เมื่อนำค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน
ไปหาความสัมพันธ์กับผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้น ป.6 ในสังกัดเดียวกัน
ปัญหาการบริหารงานวิชาการเป็นเรื่องเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจใน
เรื่องหลักสูตร หลักสูตรนี้มีเนื้อหามากเกินไปขาดเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรและ
คู่มือการนิเทศ ส่วนผู้บริหารโรงเรียนไม่ค่อยมีความรู้ด้านวิชาการเท่าที่ควร
ขาดความรู้และทักษะในการนิเทศ มีภารกิจอื่น ๆ อีกมาก ไม่ค่อยมีเวลาควบคุม

ดูแล และนิเทศภายในอย่างจริงจัง ขาดอัตรากำลังครู ครูมีงานอื่นอีกหลายด้าน ไม่สามารถสอนได้ทุกวิชา ขาดวัสดุอุปกรณ์ และขาดทักษะในการจัดทำเครื่องมือ วัสดุและประเมินผลการศึกษา

พลสุข อยู่ประสิทธิ์ (2530) ศึกษาเรื่องราวการวางแผนการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ซึ่งมีแนวคิดที่น่าสนใจอันอาจนำมาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนประถมศึกษาได้ในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการในการวางแผนการศึกษา กล่าวคือ การวางแผน การบริหาร วิชาการ ควรมีการวางแผนครบทุกขั้นตอน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ในงานทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษาและด้านเกี่ยวกับหลักสูตร และมีการวางแผนตามขั้นตอน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การวางแผน ชั้นประเมินความจำเป็น กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบาย กำหนดวิธีการดำเนินการ กำหนดเป้าหมายและงบประมาณ จัดทำแผนงานและโครงการ กำหนดวิธีการประเมินผล ส่วนปัญหาที่พบจากงานวิจัยเรื่องนี้ คือ ผู้ร่วมงานขาดความเข้าใจในเรื่องการวางแผนขาดปัจจัยด้านการเงินที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการตามแผนงานวิชาการ รวมทั้งการขาดข้อมูลและสารนิเทศในด้านแนวโน้มความต้องการของชุมชน ต่อจำนวนผลผลิตและบริการทางวิชาการต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันในการวางแผนตามขนาดของโรงเรียน ปรากฏว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีการวางแผนครบทุกขั้นตอนมากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กตามลำดับ และจากการเปรียบเทียบสภาพการวางแผนตามประสบการณ์ทำงาน เป็นผู้บริหาร ปรากฏว่าผู้บริหารมีประสบการณ์เกิน 8 ปี ขึ้นไปมีการวางแผนครบทุกขั้นตอนมากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ไม่เกิน 8 ปี และจากการเปรียบเทียบปัญหาในการวางแผนการบริหารงานวิชาการเป็นรายชื่อตามขนาดโรงเรียน ปรากฏว่าโรงเรียนทั้ง 3 ขนาด มีปัญหาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ขาดข้อมูลแนวโน้มความต้องการของชุมชนต่อจำนวนผลผลิตและบริการทางวิชาการต่าง ๆ ผู้ร่วมงานขาดความเข้าใจในเรื่องวางแผน และผู้ปฏิบัติงานไม่ให้ความสำคัญในการวางแผน การบริหารงาน

วิชาการอย่างจริงจัง ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง มีปัญหาเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือผู้ร่วมงานขาดความเข้าใจในเรื่องการวางแผน ขาดข้อมูลแนวโน้มความต้องการของชุมชนต่อจำนวนผลผลิต ลักษณะผลผลิตและบริการทางวิชาการสาขาต่างๆ และหากข้อมูลเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับงานวิชาการต่างๆ ที่จำเป็น ต้องใช้วัดความสามารถ ความก้าวหน้าและความขาดแคลนของหน่วยงานต่างๆ ในโรงเรียน ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ขาดปัจจัยด้านการเงินที่จะใช้ดำเนินการตามแผนงานวิชาการ ผู้ร่วมงานขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องแผน และขาดเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับงานวิชาการต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้วัดความสามารถความก้าวหน้าและความขาดแคลนของหน่วยงานต่างๆ ในโรงเรียน ส่วนการเปรียบเทียบปัญหาในการวางแผนงานวิชาการเป็นรายข้อตามประสบการณ์การทำงานเป็นผู้บริหาร พบว่าโดยเฉลี่ยผู้บริหารที่มีประสบการณ์เป็นผู้บริหารไม่เกิน 8 ปี และผู้บริหารที่มีประสบการณ์เกิน 8 ปีขึ้นไป มีการวางแผนด้านวิชาการอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และผู้บริหารที่มีประสบการณ์ไม่เกิน 8 ปี มีปัญหาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ขาดปัจจัยด้านการเงินที่จะใช้ในการดำเนินการตามแผนงานวิชาการ ผู้ร่วมงานขาดความเข้าใจในเรื่องการวางแผน และขาดข้อมูลเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้วัดความสามารถ ความก้าวหน้า และความขาดแคลนของหน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียน ส่วนผู้บริหารที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป มีปัญหาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ผู้ร่วมงานขาดความเข้าใจในเรื่องการวางแผน ผู้ปฏิบัติงานไม่ให้ความสำคัญในการวางแผนการบริหารวิชาการอย่างจริงจัง และขาดข้อมูลแนวโน้มความต้องการของชุมชนต่อจำนวนผลผลิต ลักษณะผลผลิตและบริการทางสาขาวิชาต่างๆ

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยที่ใช้ในการศึกษาระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ผู้ผลิตนำแนวคิดมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เช่น ผู้บริหารโรงเรียนและครูซึ่งจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิต่างการศึกษา มีทัศนคติต่อกระบวนการวางแผนทั้ง 5 ด้านแตกต่างกัน และมีปัญหาอุปสรรคในการวางแผน

ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครู ขาดความรู้ในการวางแผนและการปฏิบัติตามแผน
ขาดงบประมาณและขาดข้อมูลที่ถูกต้อง (สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์, 2527)
นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านบุคลากรและการจัดการ (วิพล นาคพันธ์, 2527)
ในการบริหารโรงเรียนผู้บริหารต้องให้ความสำคัญแก่งานด้านวิชาการมากที่สุด
ฉะนั้นการปฏิบัติงานด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนด้านการจัดการและการ
ประเมินผลการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ใน
ระดับมาก และยังมีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ ขาดความรู้
ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร ขาดเอกสาร ขาดทักษะในการนิเทศและขาด
บุคลากร (เจลีศว ดียืน, 2530) ส่วนการบริหารงานทางวิชาการมีการ
วางแผนครบทุกขั้นตอน แต่การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนเป็น
ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการวางแผนของโรงเรียนขนาดใหญ่ และผู้บริหารมีประสบการณ์
มากมีการวางแผนครบทุกขั้นตอนมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และผู้บริหารที่มี
ประสบการณ์น้อย (พลสุข อยู่ประสิทธิ์, 2530)

ในเรื่องการจัดระบบสารนิเทศมีผลงานวิจัยที่สำคัญใช้เป็น
แนวทางการศึกษา ดังนี้

ประภิตศรี สมทรัพย์ (2526) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการ
ใช้และจัดการสารนิเทศทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต
กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลและสารนิเทศทางการศึกษา
และสำรวจระดับความเชื่อถือได้ของข้อมูลและสารนิเทศที่ผู้บริหารต้องการใช้
และศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการสารนิเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า

(1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารนิเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในกรุงเทพมหานคร มี 3 ลักษณะ ลักษณะที่ใช้มากที่สุด คือ แต่ละหน่วยงาน
เก็บรวบรวมข้อมูลและสารนิเทศตามที่หน่วยงานนั้นเกี่ยวข้อง รองลงมา คือ เมื่อ
ต้องการใช้ข้อมูลและสารนิเทศ เรื่องใดผู้บริหารจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่เหมาะสม
จัดรวบรวมเป็นคราว ๆ ไป และอีกลักษณะหนึ่ง คือ มีหน่วยงานเฉพาะหน่วยงาน
หนึ่งทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลและสารนิเทศทั้งหมด

(2) ลักษณะข้อมูลและสารนิเทศที่มีอยู่ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเก็บรวบรวม
รวมไว้ทุกปีมีความต่อเนื่อง เป็นตัวเลขหรือข้อความที่อยู่ในแบบสอบถาม หรือ

แบบสำรวจในรูปของข้อมูลดิบ ซึ่งผู้บริหารเชื่อว่าเป็นปัจจุบันและเชื่อถือได้ในระดับสูงมาก และเห็นความจำเป็นในการใช้ข้อมูลและสารสนเทศที่มีอยู่ในการบริหารงานทุกรายการ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีความต้องการในการใช้ข้อมูลและสารสนเทศสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก

(3) ปัญหาการใช้ข้อมูลและสารสนเทศที่ผู้บริหารประสบอยู่ คือ การขาดเจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่ต้องการ สารสนเทศที่มีอยู่ไม่เป็นปัจจุบันและขาดความต่อเนื่อง

(4) ผู้บริหารส่วนใหญ่ต้องการให้เก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศทั้งหลายของโรงเรียนไว้ในหน่วยงานเฉพาะหน่วยงานเดียว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน สะดวกในการใช้และมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง

(5) ลักษณะของข้อมูลและสารสนเทศที่ผู้บริหารต้องการใช้อยู่ นอกจากจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน ยังต้องเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่ผ่านการรวบรวมวิเคราะห์ประมวลผลแล้ว และต้องการให้นำเสนอในรูปแบบตาราง ร้อยละ กราฟ หรือแผนภูมิแบบต่าง ๆ

ปรีชา พันนุกุลนนท์ (2527) วิจัยเรื่องการศึกษาาระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาในการจัดระบบสารสนเทศ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า

(1) วัตถุประสงค์ของระบบสารสนเทศ ส่วนใหญ่จัดเพื่อใช้บริหารโรงเรียน รองลงมาใช้ประชาสัมพันธ์ รายงานการจัดการศึกษาค่าคอมสามัญศึกษา ผู้กำหนดสารสนเทศจำนวนเกินครึ่ง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากหน่วยงานย่อยภายในโรงเรียน แบบเก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนใช้หลายแบบประกอบกัน ส่วนใหญ่ใช้แบบที่โรงเรียนสร้างขึ้นเอง การรวบรวมข้อมูล รวบรวมตลอดปีการศึกษา ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูล ผู้ใช้และผู้จัดระบบสารสนเทศจำนวนเกินครึ่ง รายงานว่าไม่เคยประเมินความสมบูรณ์ของข้อมูลและสารสนเทศ การเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ ส่วนใหญ่เก็บในแฟ้มโดยแยกเป็นหมวดหมู่ วิธีการจัดเก็บส่วนใหญ่ใช้วิธีลงรหัสตัวเลข นอกจากนั้นใช้วิธีเรียงลำดับตัวอักษร การเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศส่วนใหญ่เผยแพร่แก่ครูอาจารย์ภายใน

ในโรงเรียน การใช้ประโยชน์ของข้อมูลและสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนมากใช้ในการจัดสรรงบประมาณในโรงเรียน การพิจารณาความดีความชอบ การจัดตารางสอน ตารางการใช้ห้องเรียน การควบคุมแก้ไขความประพฤติ นักเรียน รองลงมาได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติการ จัดทำแผนบริการการวางตัว บุคคลเข้าทำงานและการกำหนดอัตราค่าจ้างครู การควบคุมการปฏิบัติการสอนของครู

(2) ปัญหาการจัดระบบสารสนเทศภายในโรงเรียน พบว่า ข้อมูลและสารสนเทศที่ต้องการใช้ไม่เพียงพอกับความต้องการ สถิติข้อมูลเดิมไม่ได้รวบรวมไว้ ข้อมูลและสารสนเทศไม่ถูกต้องและขาดความน่าเชื่อถือ ข้อมูลและสารสนเทศบางรายการล้าสมัย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างมาก คือ ผู้ให้ข้อมูลไม่ให้ความร่วมมือ มีเวลาน้อย ขาดหน่วยงานประสานงาน ในการรวบรวมข้อมูลมีความล่าช้า การรวบรวมข้อมูลมีปัญหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอสำหรับดำเนินงาน ขาดเครื่องมือประเมินผล ขาดงบประมาณ รวมทั้งมีปัญหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูล คือ การขาดงบประมาณในการนำเสนอเพื่อเผยแพร่

สุรชาติ สินทร์พษ์ (2527) ศึกษาเรื่องการจัดระบบสารสนเทศของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิดข้อมูลและสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด และศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินการจัดระบบสารสนเทศของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 4 ประการ คือ การรวบรวมข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูล การประมวลผลข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล รวมทั้งการเสนอแนวทางการจัดระบบสารสนเทศ ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า

(1) ข้อมูลและสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด อาจจำแนกตามหมวดหมู่ชนิดของข้อมูลตามแผนงาน หลักในการบริหาร

(2) สภาพปัจจุบันและการจัดระบบสารสนเทศของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ปรากฏว่า

(2.1) ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบสารสนเทศ ส่วนมากดำรงตำแหน่งมาแล้ว 3-4 ปี กลุ่มผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดกว่าครึ่งไม่เคยได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศ ส่วนหัวหน้า

ฝ่ายแผนพัฒนา และกลุ่มคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดไม่เคยได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมเป็นจำนวนเกือบครึ่ง

(2.2) วัตถุประสงค์ของการจัดระบบสารนิเทศในปัจจุบัน ใช้เพื่อการวางแผนการปฏิบัติงาน และควบคุมโดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ครั้งหนึ่ง จัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเพื่อหน่วยงานเดียว และอีกครั้งหนึ่งให้ฝ่ายอื่นๆ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดมีความสนใจ และเอาใจใส่ในการจัดระบบสารนิเทศอยู่ในเกณฑ์ดี

(2.3) สภาพปัจจุบันของการดำเนินการ ส่วนมากเก็บข้อมูล ดำเนินการโดยผ่านสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโดยมีการสอบถามความต้องการของผู้ที่จะนำมาใช้ก่อนออกแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เฉพาะกิจเพิ่มเติม ประกอบกับยังคงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ยังมิได้ใช้ประโยชน์ในปัจจุบันไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาปรับยอดในแหล่งเก็บรักษาให้เป็นปัจจุบัน และจำแนกเป็นรายอำเภอหรือกิ่งอำเภอ และรายหมวดหมู่ตามชนิดของข้อมูลในการเก็บรักษา การประมวลผลข้อมูลส่วนหนึ่งใช้แนวทางตามที่ใช้แจ้งลักษณะของสารนิเทศให้ทราบ และอีกส่วนหนึ่งผู้ดำเนินการกำหนดลักษณะด้วยตนเอง ส่วนการนำเสนอข้อมูลนั้นมีการจัดเสนอทั้งรูปเอกสารและรูปแบบอื่น เอกสารแสดงการประมวลผลข้อมูลจัดส่งให้ฝ่ายต่างๆ ในสำนักงานของหน่วยที่สังกัด

(2.4) ปัญหาในการจัดระบบสารนิเทศ ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ทำหน้าที่จัดระบบ ผู้ใช้ข้อมูลและสารนิเทศและผู้ให้สารนิเทศ เมื่อประมวลผลแล้ว เป็นปัญหาด้านความรู้ ทักษะเกี่ยวกับความล่าช้าของการจัดเก็บข้อมูล ปัญหาด้านวัสดุและครุภัณฑ์ และการจำแนกหมวดหมู่ในการเก็บรักษา ปัญหาด้านเครื่องมือที่ใช้ในการประมวลผล ความเร่งด่วนในความต้องการข้อมูลและสารนิเทศของผู้ใช้ ส่วนปัญหาอื่นๆ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บและการใช้ข้อมูลอย่างไม่เป็นระบบ ขาดความเป็นเอกเทศในการดำเนินงาน

(3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบสารนิเทศที่ทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

(3.1) ด้านรูปแบบของระบบ ควรมีหน่วยงานเพียงหน่วยเดียวรับผิดชอบในการดำเนินงานให้ครอบคลุมความต้องการของผู้ใช้ทุกฝ่าย

(3.2) ในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดวิธีเก็บ 2 วิธี คือ การเก็บข้อมูลจากรายงาน การปฏิบัติงานประจำ และแบบเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะ

(3.3) ก่อนการเก็บรักษา ควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จำแนกชนิดของข้อมูลไว้ตามหมวดหมู่ และเลือกเก็บรักษาเฉพาะข้อมูลที่มีความจำเป็นต้องติดตามต่อเนื่อง โดยปรับข้อมูลในแหล่งเก็บให้เป็นปัจจุบันทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลครั้งใหม่

(3.4) การประมวลผลข้อมูล ควรจัดให้มีสารสนเทศที่จำเป็น ต้องนำไปใช้สอบถามลักษณะของสารสนเทศจากผู้ที่จะนำไปใช้เสียก่อน แล้วจึงประมวลผลไว้ล่วงหน้า

สมยิ่ง คล้ายบุญส่ง (2528) ได้ศึกษา เรื่องสภาพและปัญหาการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า

(1) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จัดองค์การบริหารงานให้เจ้าหน้าที่จัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนขึ้นตรงต่อผู้บริหาร เมื่อจำแนกเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ปรากฏเช่นเดียวกัน

(2) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ใช้ห้องหรือสถานที่เพื่อจัดระบบสารสนเทศรวมอยู่กับหน่วยงานอื่น ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ยังไม่มีห้องหรือสถานที่เป็นส่วนส่วนเฉพาะของตนเอง

(3) เจ้าหน้าที่จัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศในโรงเรียนมาก่อน

(4) โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่จัดระบบสารสนเทศของโรงเรียนเป็นผู้เก็บข้อมูลเอง

(5) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จะเก็บข้อมูลเพื่อจัดระบบสารสนเทศตลอดปีการศึกษา

(6) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่วนใหญ่ใช้แผนทะเบียนสถิติวัดผลเป็นหน่วยงานที่ช่วยกันทำแบบกรอกข้อมูลต่างๆ ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ใช้หน่วยงานต่างๆในโรงเรียนหลายหน่วยงานช่วยกัน

(7) โรงเรียนมัธยมขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จัดทำรายงานสรุปรายนี้เทศของโรงเรียนในลักษณะจัดทำเป็นรายงานเฉพาะเรื่อง ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง ส่วนใหญ่จัดทำรายงานสรุปเป็นรูปเล่ม

(8) ผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ระบบสารนิเทศของโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการเก็บข้อมูล ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านบุคลากร ด้านบูรณาการของระบบและด้านการบริหารข้อมูล มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน

ประสงค์ เอี้ยวเจริญ (2529) ศึกษาเรื่องการนำเสนอรูปแบบของการจัดระบบสารนิเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ ความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการเกี่ยวกับระบบสารนิเทศพร้อมด้วยเสนอรูปแบบของการจัดระบบสารนิเทศ จากผลงานวิจัย ผู้วิจัยนำผลงานวิจัยเรื่องนี้ประยุกต์ใช้กับสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาได้ในบางส่วน เช่น ในกระบวนการจัดระบบสารนิเทศเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม การเก็บรักษาและสะสมข้อมูล การประมวลผล และการนำเสนอข้อมูล พบว่าโดยส่วนรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ในการดำเนินงานดังกล่าว ผู้ปฏิบัติการมีความต้องการให้ผู้บริหารสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านสารนิเทศมากที่สุด รองลงมา คือ ให้มีบุคลากรเพียงพอ ให้จัดระบบที่เหมาะสม สนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ ส่วนปัญหาการจัดระบบสารนิเทศที่มีปัญหาค่อนข้างมาก ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอ การให้ความรู้ด้านข้อมูลและสารนิเทศยังไม่เพียงพอ ปัญหาขาดงบประมาณและอุปกรณ์สนับสนุนในการจัดระบบสารนิเทศ

ทองเพชร จุ่มป่า (2530) ได้ศึกษากระบวนการออกแบบและพัฒนาาระบบสารนิเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการออกแบบ

และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
ผู้วิจัยได้นำผลงานวิจัยเรื่องนี้ มาประยุกต์ใช้เป็นตัวแปรคัมในการศึกษาระบบ
สารสนเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา เช่น
ปัญหาที่เกิดขึ้นในการพัฒนาระบบ ได้แก่

- (1) ขาดบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบสารสนเทศโดยเฉพาะ
- (2) ขาดความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (3) ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการจัดระบบสารสนเทศน้อยเกินไป
- (4) สารสนเทศที่ผลิตได้จากระบบไม่สนองความต้องการของโรงเรียน
รัฐนี้ โพธิ์อ่อน (2531) ได้ศึกษาความต้องการสารสนเทศ

ของครูประถมศึกษาในเขตเมืองและในเขตชนบทจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการสารสนเทศของครูประถมศึกษาในเขต
เมืองและชนบทจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

- (1) ครูประถมศึกษาในเขตเมืองและชนบท ต้องการสารสนเทศ
ต้องการสารสนเทศแตกต่างกันในด้านเนื้อหาและรูปแบบ ในด้านเนื้อหา พบว่า
ระดับความต้องการของครูประถมศึกษาในเขตชนบทสูงกว่าครูประถมศึกษาในเขต
เมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่การได้รับกลับน้อยกว่า
ในด้านรูปแบบ พบว่า ระดับความต้องการและการได้รับของครูประถมศึกษาใน
เขตเมืองสูงกว่าครูประถมศึกษาในเขตชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
- (2) ครูประถมศึกษาที่มีตำแหน่งแตกต่างกันในเขตเมืองต้องการ
สารสนเทศไม่แตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ ส่วนครูประถมศึกษาที่มีตำแหน่ง
งานต่างกันเขตชนบท ต้องการเนื้อหาสารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ความต้องการรูปแบบสารสนเทศไม่แตกต่างกัน
- (3) ครูประถมศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันเขตเมืองและ
เขตชนบท ต้องการสารสนเทศไม่แตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ
- (4) ครูประถมศึกษาในเขตเมืองและชนบท ใช้แหล่งสารสนเทศไม่
แตกต่างกัน

ในการศึกษาระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการศึกษาของโรงเรียน
ประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้

รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวคิดในการสนับสนุนสมมติฐาน และนำมาใช้เป็นตัวแปรอิสระ ตัวแปรตามและตัวแปรคุม ผู้วิจัยจะกล่าวไปที่ละสมมติฐานดังนี้ สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ได้แนวคิดมาจาก สมยั้ง คล้ายบุญส่ง (2528) ในการศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการจัดระบบสารนิเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 ได้แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพการจัดระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ได้แนวคิดมาจาก สุรชาติ ลินทรัพย์ (2527) ในการศึกษาเรื่องระบบสารนิเทศของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ได้แบ่งการดำเนินงานการจัดระบบสารนิเทศของสำนักงานการประถมศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การรวบรวมข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูล การประมวลผลข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ตัวแปรอิสระ คือ สถานที่ตั้งโรงเรียน ได้แนวคิดจากรัชนี้ โพธิ์อ่อน (2531) ในการศึกษาความต้องการสารนิเทศของครูประถมศึกษาในเขตเมืองและในเขตชนบทจังหวัดอุดรธานี ได้แบ่งสถานที่ตั้งโรงเรียนออกเป็นในเขตเมืองและชนบท ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดนี้เป็นแนวทางในการแบ่งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ออกตามสถานที่ตั้งโรงเรียน คือ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขต สปอ.เมือง และโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขต สปอ.เมือง ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการจัดระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ตัวแปรอิสระ คือ ขนาดของโรงเรียน ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการใช้ข้อมูลและสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ได้แนวความคิดมาจาก ปรีชา พิณกุลนนท์ (2527) ในการศึกษา ระบบสารนิเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงราย ได้กล่าวถึงการใช้ข้อมูลและสารนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ใช้ในการจัดสรรงบประมาณการพิจารณาความดีความชอบ การจัดตารางสอน ตารางการใช้ห้องเรียน การควบคุมแก้ไขความประพฤติของนักเรียน การจัดทำแผนปฏิบัติการ การกำหนดอัตรากำลังครู ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการหาตัวแปรคุณภาพการใช้ข้อมูล

และสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ซึ่งแบ่งตามลักษณะงานทั้ง 6 งาน คือ
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 12)

- (1) งานด้านวิชาการ
- (2) งานด้านกิจการนักเรียน
- (3) งานด้านบุคลากร
- (4) งานด้านอาคารและสถานที่
- (5) งานด้านธุรการและการเงิน
- (6) งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 ตัวแปรอิสระ คือ สถานที่ตั้งโรงเรียน ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการใช้ข้อมูลและสารนิเทศ สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5 ตัวแปรอิสระ คือ อายุ วุฒิ และประสบการณ์ในการทำงานของผู้บริหาร ได้แนวคิดมาจาก สักดิ์ชัย ปัญหา (2528) ในการศึกษากระบวนการวางแผนปฏิบัติการในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6 จำแนกข้าราชการครูแยกตามวุฒิทางการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนตัวแปรตาม คือ ความต้องการในการใช้ข้อมูลและสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา โดยได้แนวคิดมาจาก ประกิตศรี สมทรัพย์ (2526) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการใช้และจัดการสารนิเทศทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้สำรวจระดับความเชื่อถือได้ของข้อมูลและสารนิเทศที่ผู้บริหารต้องการใช้ ส่วนตัวแปรตามของสมมติฐานทั้ง 5 ข้อ ส่วนใหญ่ได้มาจากปัญหาต่างๆ ในการจัดระบบสารนิเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา ดังนี้ ปัญหาในการใช้ข้อมูลและสารนิเทศ คือ ขาดบุคลากร สารนิเทศล้าสมัย และผู้บริหารต้องการข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว ในด้านความต้องการสารนิเทศของครูประถมศึกษาที่อยู่ในเขตเมืองและในเขตชนบท มีความต้องการสารนิเทศแตกต่างกันทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ (รัชนี้ โพธิอ่อน, 2531) ในการบริหารสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมีปัญหาในการจัดระบบสารนิเทศ ได้แก่ ด้านบุคลากร ความรู้ในการจัดระบบเครื่องมือในการประมวลผล รวมทั้งปัญหาในการจัดเก็บ (สุรชาติ สินทรัพย์, 2527) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดระบบสารนิเทศเหล่านี้ตรงกับปัญหาและอุปสรรคจาก

ผลงานวิจัยของ ปรีชา พิณุกุลนนท์ (2526) และ ทองเพชร จุ่มปา (2530) และยังพบว่าการจัดระบบสารนิเทศ ส่วนใหญ่จัดเพื่อใช้บริหารโรงเรียน และใช้ในการประชาสัมพันธ์ ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จัดองค์กรบริหารงานให้เจ้าหน้าที่จัดระบบสารนิเทศขึ้นตรงต่อผู้บริหาร และโรงเรียน แต่ละขนาดจะมีความพร้อมแตกต่างกัน ข้อมูลหลักที่ผู้บริหารใช้ส่วนใหญ่ใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ได้แก่ ข้อมูลนักศึกษา บุคลากร หลักสูตรและงานวิชาการ (สมขันธ์ คล้ายขุญสง, 2528)